

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszi lapja

Alapította: Ferencz Lajos

XV. évfolyam 1. (128.) szám

2011. január-február

Rozsnyai Ervin:

Fogalmak fejtetőn

Betelefonálós műsor a tv-ben. „Végre megszabadultunk a kommunizmustól, és tessék, most a nyakunkba szakad a jobboldali bolsevizmus.” Mármint az Orbán-kormányé – ennek a testületnek a tevékenységét minősíti a „bolsevizmus” szitokszóval a tisztelt betelefonáló. – Megvallom, a kormány teljesítményét én sem szándékozom egy elragadtatott „szép volt, fiúk!”-kal nyugtázni, de a méltatlan gyanúsítgatással szemben igenis szívvel-lélekkel védelmére sietek a megvádolt csapatnak. Nem, a „bolsevizmus” vádjára aztán igazán nem szolgált rá.

Mindjárt hozzászom: a Fidesz bolsevistaként való jellemzését nem a tisztelt betelefonáló munkálta ki önálló kutatások eredményeképpen, hanem a szociálliberális (vagy ahogy mifelénk mondják, „baloldali”) sajtó ültette olvasóinak tudatába. Kezdődött az egész egy csavaros helyzetkomikummal: miközben a „szocialista” kormányok neoliberalis segédlettel (illetve gyakorlatilag inkább fordítva, a neoliberalizmus segéderőiként) a „pártállami” időkből visszamaradt szociális vívmányok roncsait takarították el a színről, és a „versenyképességre”, majd a költségvetési egyensúlyra hivatkozva, keményen szorongatták a lakossági torkokat, az ellenzéki Fidesz a szociális vívmányok védelmezőjeként lépett fel – noha egy időben nem győzte hangoztatni a maga „polgári” (magyarán, burzsoá-tőkés) jellegét –, és elnyerte demagógiájával az ösztönösen antikapitalista tömegek tekintélyes részének támogatását. Akkortájt ragasztották rá a nyíltan töképartívá lett szocialisták, a mérsékelt konzervatívokkal egyetértésben, a gúnyos „populista” (értsd: a tömegeket hízelgással és ígéretekkel kábító) jelzőt. A „populizmus” fénylő gyakorlati megnyilvánulása volt a „300 Ft.-os” népszá-

vazás, ahol a Fidesz, alkotmánybíróvági részvétellel, áttörést ért el, és az MSZP által előzékenyen feladogatott labdákat könnyedén lecsapva, fölényesen nyerte a választásokat.

Innen aztán a fergeteges ötletek tűzijátékát produkálta a politikai bohózat. Tömegek üdvözölték nagy tetszéssel az új kormány által bevezetett bankadót és a magán-nyugdíjpénztárak körüli látványos cselsorozatot. Ez igen! Karakán gyerekek, ezek aztán nem esnek hasra a töke előtt! A magát polgári pártként meghatározó Fidesz kivont karddal rontott rá a tőkére, miközben a szocik a töke elszánt védelmezőiként imbolyogtak fel-alá a porondon, és ma már nap mint nap „a magántulajdon szentségéről” szónokolnak (így, ezekkel a szavakkal!), „bolsevistává” pontosítva a Fideszre korábban ráaggatott „populista” jelzőt. Történelmi elrettentésül a régi kommunista jelszóra emlékeztetnek: „Fizessenek a gazdagok!” Hát ezt akarja a Fidesz? Vissza akarja állítani a kommunizmust?

A szocik tehát „bolsevizmussal” vádolják a Fideszt, amiért rohamot indított a bankok és magán-nyugdíjpénztárak ellen. Másrészt *ugyanők ugyanakkor azzal is vádolják ugyanezt a Fideszt, hogy frissen bevezetett egykulcsos adórendszerével a szegények rovására kedvez a jómódúaknak, azok közül is a legmagasabb jövedelműeknek.* Például, aki havi 75 000 forintot keres, az a jövőben 2048 forinttal több adót fog fizetni, mint eddig, aki viszont havi 2 milliót, az 343 900-zal kevesebbet. Ami egyebek közt annyit jelent, hogy a Fidesznek azok az ambiciózus és sokoldalú országgyűlési képviselői, akik egyidejűleg polgármesterek is, azonkívül nemritkán valamelyik parlamenti bizottság tagjai vagy elnökei, szerencsés esetben pedig még felügyelőbizottsági tagok is valahol, havi 1-2 milliós vagy még ma-

gasabb keresetükkel szép többletjövedelemhez jutnak az egységes 16 százalékos adókulcs révén. Most akkor micsonda a Fidesz: a szegények védelmezője, vagy a politikai biznisz élődsi haszonélvezője? És hol áll az MSZP: a társadalom alsó rétegeinek nevében támadja-e a vagyonosokkal egy húron pendülő Fideszt, vagy a tehetős felső rétegeket akarja megmenteni a Fidesz „antikapitalizmusától”?

A gondolkodni nem restellő fejekbe még az is szeget üthet, hogy a magyarországi multik, nem kitörő örömmel ugyan, de végül is különösebb ellenállás nélkül, elfogadták a rájuk kirótt különadókat. Nem dönthettek volna másképp is? Mondjuk úgy, hogy kereken kijelentik: ha továbbra sem hagyják őket békén, kitelepülnek Magyarországról? Mivel nem így tettek, arra kell következtetnünk, hogy kifizetődőbb számukra itt maradni, akár a sarc leguberálása árán is. Ami viszont eszünkbe juttatja, mennyire másképp bántak annak idején egy másik magyar kormánnyal: amikor Gyurcsány Ferenc miniszterelnök szinte könyörgött a győri Audinak, hogy vállaljon nagyobb részt a közteherviselésből, úgy poccintették odébb, mint zakó hajtókájáról az odaszemtelenkedett hangyát. Hát hogy van ez: miért hajlandók az Orbán-kormányonak jóval több adót leszurkolni, mint amennyit a Gyurcsány-kormánytól megtagadtak?

Egy történelmi példa talán közelebb visz a válaszhoz. A weimari Németországban működő Nemzetiszocialista Német Munkáspárt olyan radikális követelésekkel lépett fel, mint a konszernek, szindikátusok, trösztök államosítása, földreform a tulajdonosok kártalanítása nélkül stb. Mégsem jutott volna eszébe senkinek, hogy ezt a pártot és vezérét „bolsevistának” bélyegezze. Ellenkezőleg: Hitlert és pártját kezdettől fogva nagy pénz-

adományokkal támogatták a hangadó német monopóliumok, amikor pedig eljött az ideje, kezébe adták a kormányt, és teljhatalmat engedélyeztek számára. Bízta benne ugyanis, hogy ez az ember a pártjával képes lesz az ő javukra megoldani a tőke történetének addigi legmélyebb gazdasági válságát: agyagba döngöli a baloldalt, részint erőszakkal, részint szociális és nacionalista demagógiával a tőke szekerébe fogja a tőke kárvallottjait, agresszív expanziós politikája révén egy füst alatt felgöngyölíti a munkanélküliséget, és példátlan zsákmányt ígérő területi hódításokat alapoz meg. Ilyen programot a monopoltőke csak a nemzetiszocialistáktól várhatott; és nem is kellett csalódnia. Hála a fegyverkezésnek és a kötelező közmunkának, a rendkívül súlyos munkanélküliség éveit után Németországban, 1933 és '42 között, fokozatosan teljessé vált a foglalkoztatottság, és a névleges bérek kb. 25 százalékkal emelkedtek; ennek ellenére a lakosság reáljövedelme stagnált vagy süllyedt – ami, Charles Bettelheim francia közgazdász szerint, csak azért volt lehetséges, mert az állami erőszak szétzúzta a munkásszervezeteket. *A magas foglalkoztatottsággal párosuló alacsony – stagnáló vagy süllyedő – átlagos reálbérszint, valamint az ennek ellenére megvalósuló belpolitikai stabilitás olyan eszményi (bár a józan észnek meglehetősen ellentmondó) állapot, amelynek érdekében a tőke időnként áldozatokra is hajlandó, és a tömegek engedelmes együttműködését szolgáló „populista” demagógia ellen sem emel kifogást.*

A német példát nem azért említettem, mintha szoros párhuzamba akarnám hozni a mai magyarországi helyzettel. (Nyilvánvaló például, hogy a fegyverkezés szóba sem jöhet a jelenlegi hazai munkanélküliség felszámolásának eszközeként.) Csak arra szerettem volna rámutatni, hogy a tőke nem fordul szembe feltétlenül egy „populista” szólamokat eregető, vagy a tőkét alkalmasszerűen akár gyakorlatilag is csorbító párttal, sőt, szívesen a hóna alá nyúl, amíg a tevékenységét hasznosnak találja. A hasznosságának pedig az lesz a mércéje, hogy *menynyire képes ez a párt (vagy kormány) kiélegíteni a tőke követelményeit.*

Korunkra vonatkoztatva, itt csupán néhány lényeges *belpolitikai* követelményt szeretnék kiemelni. 1. Miután a Szovjetunió bukásával megszűnt Nyugaton a „jóléti” politikák kényszere, a tőke – amely nem lehet meg egyre újabb vadászterületek bekebelezése nélkül – elvárja a tőle függő kormányoktól, hogy privatizálják az állami-közületi szektort: nemcsak a

közvetlen termeléssel foglalkozó egységeket, hanem a postát, vasutat, oktatást, egészség- és nyugdíjbiztosítást stb. is. (Ezt nevezik neoliberais fogalomhasználatlaltal „reformnak”). 2. A tőke elvárja az államtól (a kormánytól), hogy a politika, az ideológia és a közvetlen erőszak eszközeivel mozdítsa elő a bérek leszorítását a társadalmilag és történelmileg lehetséges legalacsonyabb szintre, *teremtse meg és tartsa fenn a kényes egyensúlyt e szint és a politikai stabilitás között.* (Stabilitáson itt azt értem, hogy a gazdasági és politikai folyamatok lényegileg *kiszámíthatók* legyenek, mentesek a nagyobb megrázkódtatásoktól és váratlan fordulatoktól; tehát *a befektetők számíthatnak az általuk megfelelőnek ítélt profitra.*) 3. Ha egy ország a külföldi beruházóktól függ, ezek elvárják tőle a maximális adó- és egyéb kedvezményeket – különben nem jönnek, vagy ha már ott vannak, elköltöznek máshová. Elvárják tehát, hogy az állam szigorúan takarékoskodjon a kulturális és szociális kiadásokkal, efféle léhaságok helyett inkább további kedvezményeket finanszírozzon a külföldi beruházók részére. (Ilyen szerepkörben új, neoliberais jelentést kapott a „versenyképesség” fogalma: minél olcsóbban kínálja fel magát egy ország a külföldi tőkének, annál versenyképesebb – vagyis annál esélyesebb a forrón áhitott gyarmati státuszra.)

*

És most pár szót hazánkról.

Miután a „szocialista” kormányok lebuhtak az életszínvonal-csökkenésbe, a legutóbbi választáson a korábbi ellenzék került hatalomra. (Mint a parlamenti rendszerekben mindenütt, a választás nálunk is biztonsági szelep az elégedetlenség fölös gőzének kieresztésére.) A szavazás eredménye világosan jelezte, hogy a „zemberek” nagy többsége torkig van a megszorításokkal, az MSZP tétovásával, gusztustalan dörgölözéseivel, halmozódó korrupciós ügyeivel (amelyeket alig győztek kitergetni a Kaya Ibrahim-lovagrend feddhetetlen bajnokai).

A Fidesz megígérte választási propagandájában, hogy felhagy a megszorításokkal, és jóváteszi az MSZP gazdaságpolitikája által okozott sérelmeket. Majd ő mindent másképp fog intézni. Holott kezdettől fogva napnál világosabb volt: ha tetszik, ha nem, ugyanazt a megszorításos gazdaságpolitikát *kell* folytatnia, amit gyűlölt elődei kezdtek, mást a gazdi bizony nem nézne jószemmel. Hazudtak? Dehog. Csak nem mondták meg mindjárt az igazat. Vagy az ellenkezőjét mondták.

Hamar észre lehetett venni (persze, csak szemmel nem), hogy az új kormány programja igazából egyetlen pontból áll: megbiztosítani a Vezér és udvartartása hatalmát az örökkévalóságig, vagy annál is tovább. Ebből a meglehetősen egyoldalú látásmódból érdektelenné válnak a valóságos lehetőségek és feladatok, valódi cselekvésnek látszik a funkciók és személyek ide-oda tologatása, az erőviszonyok józan felmérését pedig pókhendi handabanda helyettesíti. A program végrehajtásához két alapkövetelményt kell teljesíteni: 1. beszippantani a lehető legtöbb szavazót („egy a tábor, egy a zászló”), 2. félrelökni minden személyt vagy intézményt, aki (amely) ellenőrizhetné és feltartóztathatná a szippantók diadalmas térfoglalását.

Az első pontba foglaltakhoz döntően a legfőbb vetélytársra felfűvódott Jobbikot kell benyelni, mint annak idején a csurkistákat. Az eszközök megválasztása nem igényel nagy leleményt: már csak azért sem, mert a megcélzott tömeg politikai és kulturális szintje lényegileg azonos az egykori csurkistákéval. Az átszippantás eszmei alapja tehát továbbra is főként a nemzeti melldőngetés (Trianon, kettős állampolgárság lehetőleg szavazati joggal stb.), valamint a cinkos összekacsintás a cigányozó-zsidó rasszizmussal. Ennek az otromba ideológiának megvannak a gazdaságpolitikai vetületei is (bár a „gazdaságpolitika” szó az adott összefüggésben túl intellektuálisnak tűnik). A Fidesznek pénz kell, hogy legalább részben teljesítse bőkezű választási ígéreteit (magyarán adócsökkentés és munkahelyteremtés, megszorításokból egy szál se stb.), a fedezet előteremtéséhez azonban szükség lenne az IMF által diktált költségvetési hiánycélok mérséklésére. Nem hajlandók rá? Kötik az ebet a karóhoz? Akkor majd boldogulunk nélkülük, megmutatjuk, mire képes a magyar virtus! – A Jobbik szavazóinak, meglehet, kedvére való ez a kivagyiság, hitelezőinknek már kevésbé. Tíz éven aluliaknak talán még elnéznék a gyermeteg durcáskodást, egy ország felelős (?) vezetőitől azonban nem veszik jónéven; a Vezérnek és pajzshordozóinak fölényeskedő dilettantizmusát hamar megsínylette az ország a nemzetközi pénzpiacokon.

A külföldi sajtó szokatlanul kemény hangnemben minősítette kormányunk tevékenységét. („Kontárok Budapesten” – ilyen címmel közölt például tudósítást a legnagyobb angol közgazdasági lap.) A hatalmi gőg és a ripők dilettantizmus elegyítéséből nem jött ki semmi épkezláb. Maga az irány keltett visszatetszést:

a minden ellenőrzés alól kibújni készülő egyszemélyes parancsuralom, amelynek semmi más célja nincsen, mint kiszolgáltatni ennek az egyetlen személynek a hatalomhétségét. Eltörölték, kiiktatták, jogai-ban megnyirbálták, vagy egyszerűen saját embereik hűbérébe adták a kormány ellenőrzésére létesült szerveket és intézményeket, vajmi kevéssé zavartatva magukat a hazai liberális értelmiség és a nemzetközi közvélemény tiltakozásaitól. Végül a médiatörvény tette be külföldön az ajtót: ha megvalósul, ha a sajtónak piszszennie sem lesz szabad, a magyar kormány működése teljesen kiszámíthatatlanná válik. Ekkor indult meg, időnként minden diplomáciai tapintatot mellőzve, az a gyakorlatilag egységesnek mondható nemzetközi kritika, amely részint a médián, részint külügyi csatornákon át értésül adta a magyar kormánynak, hogy nem hangoskodhat kedvére egy olyan házban, ahol nem egyedül lakik. A felháborodás a strasbourgi botrányal tetőzött.

A kritikák, nemegyszer szenvedélyes hangon, szemére hányták az Orbán-kormánynak, hogy intézkedései súlyosan sértik az európai kultúra demokratikus alapértékeit, a sajtó, a vélemény és a szólás szabadságát. Az erőteljes hangnak megvannak a történelmi előzményei a polgári forradalmak hagyományaiban: ezeket folytatják a szabadságjogok mai védelmezőinek szociáldemokrata és liberális csoportjai. De vajon mindenki olyan ízig-vérig demokrata, amilyennek mutatkozik? Az EU is, az IMF is? A balti államokban nyilvánosan ünneplik az SS-t, bebörtönzik a fasiszták ellen harcoló világháborús partizánok közül azt, akit még életben találnak. Emelt-e az EU, az IMF, a vezető nyugati sajtó valaha is kifogást emiatt? Ellenkezőleg: Verheugen úr, az Európai Parlament egykori bővítési biztosa, annak idején hivatalos minőségében jelentette ki az egykori partizánok bebörtönzéséről, hogy ő igenis helyesli a kollaboránsok megbüntetését. „Kollaboránsok” – így nevezte a második világháború náciellenes partizánjait. Kollaboráltak a náci megszállókat hazakergető szovjet hadsereggel.

Vagy: az EU vezetői elítélik Orbán és Semjén nacionalizmusát, de egyetlen szavuk sincs a baltikumi orosz lakosságot sújtó hátrányos megkülönböztetésekhez. Miért? Annyira különbözik az egyik nacionalizmus a másiktól? Bizony különbözik: a balti nacionalizmus Oroszország ellen irányul, az Orbán-féle viszont két EU-tagország, Szlovákia és Románia ellen. Elég különbség ez ahhoz, hogy az egyik nacionalizmust jóváhagyják, sőt

támogassák, a másikat elítélik. (A koszovói albánokét szinte az egekbe emelték, mert eredményesen járult hozzá Jugoszlávia feltrancsírozásához.)

A megítélések mércéjének önkényes változtatása kétségeket támaszt az EU demokrácia-igényeinek őszinteségével szemben. Szóvá teszik a sajtó- és véleményszabadság csorbitását, de hallgatnak arról, hogy az Orbán-kormány nyugdíjcsökkentést tervez, s hogy adópolitikájával minden szegényérzet nélkül átgerelyezi a gyengén kereső társadalmi rétegek jövedelmének egy részét a tehetősekhez. Ezek a lépések, úgy látszik, nem sértik a demokráciát. Sőt: a nyugdíjcsökkentés hírére a gyengélkedő forint árfolyama emelkedni kezd – egyértelműen jelezve, hogy a pénzpiacok akkor jutalmazták az Orbán-kormányt, ha a Gyurcsány-Bajnai féle megszorítások folytatásával lenyomja a munkaerő árát, és a költségvetési hiány csökkentésével hozzájárul az euró stabilitásához. Úgy tűnik, az EU nem is annyira a demokráciát félti az újsütetű bolsevikoktól, mint inkább a külhoni befektetők érdekeit a „budapesti kontárok-tól”, akik „önállóságukat” és „függetlenségüket” fitogtatva, önhitt nacionalizmusukkal az integráció egységét és a multik nyereségét veszélyeztetik.

A két vitázó fél – Orbánék és az EU – közül egyik sem az, aminek mutatja magát. Az EU a demokrácia nevében vissza akarja terelni a sorból kilógó Orbánt kijelölt helyére; Orbán pedig azért lóg ki a sorból, mert *hazafelé játszik*, a hazai választók (a nacionalista kis- és középpolgárság, leginkább pedig a Jobbik szavazói) felé, nekik akarja bizonyítani, hogy nincs a nemzeti ügynek bátrabb és állhatatosabb védelmezője, mint ő. Demokrácia, médiatörvény? Inkább csak fogalmi spanyolfalak, képmutató fedőnevek. Az EU-t szemlátomást jobban érdekli a médiatörvélynél a magyar vadászterület kézben tartása és a renitens Orbán-kormány megfegyvelése, Orbán pedig nem bánja, ha minél hangosabb a botrány, minél többen kapják fel a fejüket harsány nemzetvédő retorikájára (amely ismeretlen tettes ellen irányul, mert a nemzetet senki sem támadta), és még a nyilvános vesszőfutást is kész elviselni saját hazai bázisának elkápráztatásáért. Kontár, dilettáns? Rövid távú taktikai tervezésben biztos, hogy nem: erre vall a közvélemény-kutatások eredménye, amely a strasbourgi szégyenletes kudarc után, minden józan várakozással ellentétben, Orbán Viktor *hazai* népszerűségének *emelkedését* jelezte. Ha a strasbourgi botrányt ő maga korbácsolta fel szándékosan

ennek az eredménynek a kedvéért, akkor azt kell mondanunk, hogy a számítás bejött. (Legalábbis átmenetileg.)

Orbán viselkedése tehát, bár „ránézésre” olykor a gyermek dac vagy a fékevesztett dühkitörés benyomását kelti, valójában éppúgy lehet ügyes és megfontolt taktikai húzás: *össze kellett vennie* (ideiglenesen) az EU-val és a Valutaalappal, mert a megszorításokat, amelyeknek eltörlését ígerte, nem lesz módja elbliccelni, saját választási ígéreteinek megszegéséért pedig nem varrhatja a felelőséget örökösen Gyurcsány és Bajnai nyakába. A „csontvázakról” szóló sláger lassacskán elveszti hamvas báját, valami újabb bárgyúságot kell megkomponálni. Íme az idegenszívűek, minden bajunk az ő bűnük! – Idővel azonban a politikai *va-bank*-játékosok egytől-egyig kénytelenek meggyőződni róla, hogy taktikai trükkjikkel nem tolhatják félre a gazdasági törvényeket; és pörgő kerék küllői közé nem tanácsos benyúlniuk.

Minden tiszteletünk azoké, akár bal-, akár jobboldaliak, akik *őszintén* védelmezik a polgári szabadságjogokat. Ez ma a legközvetlenebb feladat; a fasizmus jelenkori feltámadásakor nekünk, marxistáknak sincs sürgetőbb politikai teendőnk ezeknek a jogoknak erőnk szerinti védelménél. Ne tévesszük azonban szem elől, hogy *a polgári szabadságjogok leghangosabb védelmezőit nemegyszer sanda profitérdekek vezérlik, demokratikus kiállásuk pedig csak addig oly harcos és következetes, amíg gyűlölettől habzó antikomunizmust közvetít.*

Befejezésül meg kell még jegyezni, hogy sem a szabadságjogok nem szorítkoznak a polgáriakra, sem a polgári szabadságjogok a vélemény, a szólás és a sajtó szabadságára. Ami az utóbbiakat illeti, *önmagukat érvénytelenítik, ha 1. nincsenek ésszerű és egyértelmű korlátaik* (vagyis hatékony tilalmak a zsidózás, a cigányozás, a fasiszta garázdaságok ellen); *2. hiányoznak vagy sérülnek következetes érvényesülésük elsődülő előfeltételei, a legalapvetőbb emberi jogok: a munkához, élelemhez, vízhez, fedélhez, egészségügyi ellátáshoz való jog, stb.* Aki éhen- vagy szomjan pusztult, nem tud már sokat kezdeni a szólásszabadsággal. Innen nézvést másképp fest a demokratikus jogok védelme, mint neoliberais megvilágításban. *A demokratikus jogok hatékonyan csak úgy védelmezhetők, ha távlatilag túllépünk rajtuk a közösségi társadalom felé.*

Nyilas-Magyarország:

Ne a köldökzsinórját – a nyakát!

Nagy József „Tarkónlövés vagy ledarálás?” c. riportja alapján. (Megjelent a hirolvaso.hu c. hírportál 2001. február 4-i számában.)

Lak községben megöltek egy öregaszonyt; a rendőrség négy roma fiatal gyanúsít a gyilkossággal. Erre hivatkozva, a „Jobbik” gyűlést hívott össze Lakra. A szónokok megérkezéséig az összegyűltek egymással cserélnek véleményt. „A cigánygyerekek, amikor kijön, nem a köldökzsinórját, hanem a nyakát kell elvágni!” – állapítja meg egyikük.

Nem mindenki gyűlöli errefelé a cigányokat. A községben lakó id. Siroki Lajos például elbeszéli a riporternek, hogy Lakon szinte kivétel nélkül rendes cigányok élnek, dolgoznak, ha van munka; a közeli gyümölcsösben napi négyezret is megkeres az ügyesebbje. „Együtt dolgoztunk, ettünk-ittunk a parasztokkal, nem téma, ki cigány, ki nem az” – mondja id. Siroki, egy 22 fős kubikusbrigád vezetője. Hasonlóképpen nyilatkozik a polgármester is, a fideszes Garai Bertalan. Azt mondja, kedvelik őt a romák, de most haragszanak rá, mert beengedte a faluba a „bőrfejúeket”. „Nem dönthettem másként, a törvény nem ad mérlegelési jogot az önkormányzatnak. Levélben be-

jelentették a demonstrációt, én pedig tudomásul vettem.”

A frissen ácsolt színpadnál terepruhás ifjú, sapkáján kakastoll. A hangfalakból irredenta dalok dübörögnek. Valaki telefonálni akar a mobiljáról, sikertelenül. „Nincs térerő, azt is ellopták a bűdös cigányok.” Érkeznek a szónokok, országgyűlési képviselő is van közöttük. Egyikük úgy tudja, a miskolci Avas-lakótelepen ötvenfős lakásfoglaló cigánycsalád költözött be egy 55 négyzetméteres panelbe. „Pufjolás, pedig inkább fejszámolás kéne” – írja a riporter.

Megkezdődik a gyűlés, a szónokok egymást követik. „Hetente mészárólják le az idősödő magyar embereket a cigánybűnöző hordák. A Fidesz pedig asszisztál ehhez.” A tömeg egyetért. „Vágjunk vissza!” „Csendőrséget!” „Minden cigány bűnöző!” „Fegyverbe!” „Halál rájuk!” „Tarkón löni őket!” „Inkább ledarálni!” Szidják a Fideszt lagymatagságáért, Orbánt senkiházzá, Schmitt Pál is megkapja a magáét: „Zsidóbérenc cigány!”

Vona Gábor szintén a szónoki emel-

vényre lép. „Nagyon szeretek közetek jönni, nagyon szeretek jobbikos demonstrációra járn, mert az embert mindig átölti az az anyagi erő, ami belőletek, belőlünk árad. A magyarság szeretete, a magyarság féltése, a szebb jövőbe vetett remény.” Majd egy nyelvi nem egészen átgondolt mondat következik: „Tizennyedikén a parlamentben, a tavaszi ülés első napján, én gárdamellényben fogom Pintér Sándornak az arcába mondani, hogy nem számolta fel a közbiztonságot!”

A szónokok sorában érdemes megemlíteni még Molnár Oszkár exfideszes edelényi polgármestert, Orbán egykori pártfogoltját, aki azzal a bejelentésével híresült el annak idején, hogy a cigányasszonyok a magasabb segély reményében kalapáccsal verik nyomorékká hasukban a magzatot. „Oszi bácsi” lelkesen cigányozik. Befejezésül a tömeg a Székely Himnuszt dalolja, köszöntések hallatszanak: „Szebb jövőt!” „Sieg Heil!”

Tenner György:

Orbán „gazdaságpolitikája”

„A Bourbonok semmit sem tanultak, és semmit nem felejtettek.”
„A beszéd a gondolatok eltitkolására való.”

Charles-Maurice Talleyrand de Périgord

Nem véletlenül szerepel a címben idézőjelek között a „gazdaságpolitika” kifejezés: Orbán és klánja a nyolc évig tartó ellenzéki helyzetben sem volt képes semmiféle következetes elképzelést felmutatni. Logikusan következik ebből, hogy kormányra kerülve sem álltak elő konkrét gazdaságpolitikai programmal – a primitív populista demagógián kívül semmivel. Mindazonáltal *céljaik, törekvéseik egyre világosabbak.*

I.

Mint első kormányzásuk alatt, most is *inflációs politikát* folytatnak. Ez a szándékuk nyilvánvaló, valamennyi lépésük – legutóbb az euróövezethez való magyar csatlakozás időpontjának a homályos jövőbe való eltolása – ezt támasztja alá. Választási győzelmük után – Kósa, Szíjjártó,

majd Varga felelőtlen és alaptalan nyilatkozataival – nyomban „bedöntötték” a forintot. Hisszük, hogy közönséges ostobaság volt ez részükről. De ajánlatos lett volna körültekintőbbnek lenni: a forint drasztikus árfolyamesése ugyanis spekulációs lehetőségeket teremt, „elvben” busás nyereségeket hozhat azoknak, akik előre tudnak róla, és van elég mobilizálható tőkéjük az árfolyamspekulációhoz. (Ebben az esetben akár milliárdok is magánzsebekbe vándorolhatnak.) Célszerűbb még a látszatát is kerülni az ilyen lehetőségeknek.

Inflációs politikájukkal Orbánék a lehető legerősebb exportösztönzést és importkorlátozást valósították meg. Mert mit is jelent a leértékelés? Azt, hogy az exportőr minden euró exportbevétel után a korábbiaknál több forinthez jut, az importőr pedig minden eurós vásárlásért

többet fizet. Persze, elsősorban a kormány jár jól, mert az exportőrök többletprofitja után az adóbevétel is emelkedik, az import drágulása pedig és az emiatt bekövetkező áremelkedések a forgalmiadó-bevételt fokozzák. Az infláció a közepes vagy annál alacsonyabb keresetűeket, a munkanélkülieket, a szegénységben élőket és nyugdíjasokat sújtja, a jó- és jobbmódúak, a gazdagok élet színvonalát aligha érinti. A forint leértékelődése a devizában (elsősorban svájci frank alapú hitelekben) eladósodott emberek, családok helyzetét is kilátástalanná tette. Az inflációs politika drasztikusan antiszociális hatását erősíti az, hogy a Fidesz-féle „egykulcsos, családi” adózási rendszer következtében, kompenzációban csak a lakosság legfeljebb 15 százalékát kitevő magas jövedelműek részesülnek. A túlnyomó többség reáljövétel-

me, tehát az életszínvonala, folyamatosan csökken.

Orbán, kevéssé tájékozott, vagy éppen tudatosan félrevezetett „nézőközönsége” számára, hatásos bohózatot adott elő, amikor „látványosan” összekülönbözött a Valutaalappal, a brüsszeli bürokráciával, sőt a német kancellárasszonnyal is a folyó évi költségvetési hiánycél kapcsán. Ezzel megágyazott annak a „populista” érvelésnek, amellyel a bankok, a multi cégek, egyes kereskedelmi hálózatok visszamenőleges különadóztatását indokolta. Az természetesen nem szerepelt az orbáni érvelésben, hogy végső soron (és nem is túl sok áttételen keresztül) az érintettek majd áthárítják ezeket a terhet a fogyasztókra.

Az Orbán-klán létrehozta Európa talán *leginkább antiszociális adórendszerét, a nyomait is eltünteti*. Az úgynevezett egykulcsos jövedelemadó és az ehhez kapcsolódó adókedvezmények rendszere egyértelműen a felső középosztály, a közép-, és nagyburzsoázia érdekét szolgálja, ezek helyzetét javítja a többség rovására. Ebben a tekintetben, saját magukról és szélesebb értelemben vett holdudvarukról lévén szó, igazán nagyvonalúak voltak: bevezették a rendszert, holott tökéletesen tisztában voltak vele, hogy az emiatt keletkező költségvetési kiesés normális eszközökkel nem pótolható. Sebjaj: pótolták megengedhetetlen eszközökkel, az állami rendszeren kívüli nyugdíjmeztakarítások kisajátításával. Ezt a közönséges „könyvelési trükköt” élesen támadták mind az itthoni, mind a külföldi szakértők. Orbán válasza a Költségvetési Tanács és az Alkotmánybíróság elleni támadás volt.

Csak nagy körvonalakban ismerhetők az Orbán-kormánynak a jövőt illető elképzelései.

A *nyugdíjrendszer* kétségkívül fennálló ellentmondásait, nevezetesen az aktív és az inaktív népesség Európában is általános, de nálunk különösen kedvezőtlen arányát és ebből következően a nyugdíjkiadások fedezetének növekvő hiányát a nyugdíjak drasztikus csökkentésével akarják áthidalni, elvetve a társadalmi szolidaritás elvét. Majd felemelik a nyugdíjkorhatárt, és a korhatár előtt nyugdíjba kényszerülöket súlyos büntetéssel sújtják, a teljes összegű nyugdíjhoz képest akár 40 százalékos levonást is alkalmazni fognak. Arról már nem is szólva, hogy az átlagnyugdíj amúgy is csökkenni fog, mivel a ma foglalkoztattak jelentős része minimálbéren van bejelentve. (A munkáltatónak érdekében áll elkerülni az adó- és járulékfizetést, mert ezzel

csökkentheti a munkaerő költségét; és a munkavállaló sem tiltakozik, mert egyrészt nincs abban a helyzetben, hogy tiltakozhasson, másrészt pillanatnyi érdeke, hogy ne fizesse meg a járulékokat, esetleg a személyi jövedelemadót.) Az idősebbek nélkülözését, vagy éppen nyomorát a kormány a rendszer alapvető elemévé teszi. (A mai nyugdíjszinthez képest a csökkenés egyes becslések szerint 25-30 százalékos is lehet.)

Valószínűleg megkezdik a *rokkantsági nyugdíjasok* módszeres üldözését, nyugdíjuk intézményes megvonását. A rendszerváltás előtt, majd utána is hosszú időn keresztül, a kijátszható jogszabályi foghíjak lehetővé tették, hogy olyan munkavállalók is rokkantsági nyugdíjba helyeztessék magukat, akiknek egészségi állapota ezt nem indokolta. A jogszabály azóta folyamatosan szigorodott, az orvosokat többszörösen ellenőrzik, tehát nemcsak idejét múlt, hanem inkorrekt is, hogy az Orbán-kormány ma is erre hivatkozik. Az indokolatlanul rokkant nyugdíjba vettek aránya ma már elenyésző azoknak a rokkant, beteg embereknek a tömegéhez képest, akiket ma, a növekvő tendenciájú munkanélküliség világában, ismét munkába állítani gazdaságilag ésszerűtlen, szociálisan embertelen dolog. Az újra munkaképesnek minősített rokkant, beteg emberek sorsa kilátástalanná válik. – Ami pedig a *jelenlegi nyugdíjak reálértékének csökkentését* illeti, azt rá lehet majd bízni az inflációra és más intézkedésekre – például a gyógyszerártámogatások csökkentésére, vagy az utazási kedvezmények megvonására.

Az már közismert, hogy a *munkanélküliek* támogatását drasztikusan csökkenteni fogják, Az is körvonalazódik lassan, hogy a *szociális kiadásokat* lefaragják (a hajléktanok segítését szolgáló forrásokat máris a felére csökkentették, a drogfüggők terápiájának és a társadalomba való integrálásának elvét felváltja a problémák kriminalizálása, amely csak tetézi a gondokat, és megghiúsítja a megoldásukat). Számítani lehet rá, hogy lesznek „ötletek”, *hogyan nehezíthető meg az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés az „alsóbb” néprétegek számára*. A gyógyszerkassza (a gyógyszerek ártámogatását szolgáló alap) jelentős megkurtítását tervezik. Riasztóan terjed az alanyi jogon járó segélyek kifizetésének további külön feltételekhez való hozzákötése. Az oktatási elképzelések a jelek szerint a legnevesebb szakértők által joggal bíralt, működésképtelenné minősített rendszer visszaállítását és a szegregáció erősítését célozzák. Az oktatási elképzelések a jelek

szerint az iskola és az egyház polgári eredetű szétválasztásának megszüntetését és feudális hagyományokon alapuló újbóli összekapcsolását irányozzák elő, felerősítik továbbá a szegregációs tendenciákat.

II.

Az Orbán féle gazdaságpolitika jobbra átgondolatlan és teljességgel rövidlátó rögtönzésekben jut kifejezésre. A cél azonban elég világos: nevezetesen – amint azt többször is megfogalmazták – a „jól kereső, sokgyermekes keresztény középosztály” további felemelkedésének előmozdítása, vagyis egy erős nemzeti burzsoázia létrehozása, amely Orbánékat vélhetően támogatni fogja. A multinacionális tőke erejétől, versenyfőlényétől megrettent magyar kis- és középburzsoáziának rokonszenves a nacionalizmus, beleértve ebbe azt a gazdasági nacionalizmust is, amit a kormány képvisel.

Úgy tűnik – legalábbis az EU igencsak lagymatag reagálása alapján –, hogy nem a kormány akcióinak tartalmát és érdemi következményeit bírálja a nemzetközi tőke, hanem a durva módot, ahogyan ezeket az akciókat végrehajtották. A magán-nyugdíjpénztárakra a lengyel kormány is rátette a kezét, a bankadó bevezetésére Európa-szerte vannak elképzelések, talán még a válságadót is zokszó nélkül elfogadták volna, ha ezeket a lépéseket valamelyes szakszerűséggel hajtották volna végre, legalább némileg imitálva az érintettekkel való együttműködést. (Elvégre egyetlen bank sem zárt be, egyetlen multi sem vonult ki az országból.) Orbánt azonban nem józan politikai megfontolások vezérlik, hanem az indulatai, a hatalom egészségesnek már egyáltalán nem mondható élvezete, az erőszakra való, úgy látszik, gyógyíthatatlan hajlama. Magyarország gazdaságilag gyenge, mondhatni jelentéktelen, politikai súlya erodálódott, Orbán az ország népén kívül senkire sem jelent veszélyt. Ezért, ha kifizeteti az ország elszegényedő népével ennek árát, megengedik neki, hogy játszadozzon. A hitelminősítők leértékelték az országot: ennek következtében drasztikusan megrágtak a magyar államadósság finanszírozásának költsége. Ezen a csatormán keresztül, a bankok és a multik megadóztatásából szerzett bevétel visszatér a nemzetközi tőke számlájára.

A nacionalizmus költségeire jó példa Orbánnak az a törekvése, hogy függetlenedjen a Valutaalaptól. Tartozunk az IMF-nek; a pénzt vissza kell fizetni, de belső forrásból ez nem megy, más, az IMF-hitelnél lényegesen magasabb kamattal járó hitel kell hozzá. Az IMF-től

való függetlenedés, kétségkívül hatásos eszköze a nacionalista demagógiának, de olyan kiadási többlettel jár, amit megint csak a nép fizet meg.

Talán nem alaptalan az a feltevés, hogy az EU és Orbánék között megszületett a titkos (úgy értem: a kimondatlan, de mindenki által tudomásul vett) paktum: ha Orbán végrehajtja a nemzetközi tőke programját, amely a néptömegek élet-színvonalát a profitok javára csökkenti, akkor olyan diktatúrát alakíthat ki, amelyet csak akar. (Legfeljebb olykor-olykor „megfeddi” érte az Európai Parlament szocialista, liberális, vagy környezetvédő frakciója.) Ha pedig netán olyan túlzásokba esne, amelyek sértik az összeurópai tőke vélt vagy valós érdekeit, akkor meg kell fizetni ennek az árát. Erre pedig Orbán mindig késznek fog mutatkozni. (Észre kell vennünk, hogy Európa olyan kutyaóhoz hasonlít, amelyik időnként ugyan elugatja magát, de a jogállamiság, a médiaszabadság, vagy más ehhez hasonló „eszmei” ügyek védelmében esze ágában sincs harapni. Viszont ez a „kutya” fékezhetetlen oroszláná válik, amikor ellenállást tapasztal valamilyen szociális vívmány leépítésével szemben. Orbán részéről persze valószínűleg nem kell ilyesmitől tartania.)

III.

Orbán itthoni támogatottsága egyelőre érdemlegesen alig csökken, a parlamenti ellenzék erőtlen, teljesítménye szálanymosan gyenge.

Az infláció még nem akkora mértékű, hogy drasztikusan meghaladná az ingerküszöböt, az új adórendszer szerinti jöve-

delmek első kifizetésére csak február elején kerül sor (a valóságban nem 16, hanem 21 százalékkal számolva, az 5 százalék szuperbruttósítás miatt). A további tervezett antiszociális intézkedések részletei és hatásai nagyságukat tekintve még nem teljesen világosak. A bankok és a multik ellen tett lépések ellenhatása (a külföldi befektetések mérséklődése, a hitelkínálat szűkülése, a hitelkamatok emelkedése) még nem bontakozott ki. A munkanélküliség csökkentésére tett ígéretek (egymillió új munkahely) irrealitása még nem vált általánosan nyilvánvalóvá. Az igazság pillanata azonban legfőljebb csak elodázható, de el nem kerülhető.

Nyíltan színt kell vallaniuk Orbánéknak akkor, ha majd le kell tenniük az asztalra a Brüsszel által megkövetelt konvergencia-programot. Ha abból ki nem derül világosan, hogy a deficitkövetelményeket teljesíteni szándékoznak, és képesek is rá, bizony bajban lesznek: láthatóvá válik fehéren-feketén, hogy a múlt évi és a folyó évi deficitet egyszeri és megismételhetetlen lépésekkel tudták csak az előírt szinten tartani (a magánnyugdíjpénztárakat még egyszer nem álamosíthatják!). Beírhatnak a konvergencia-programba akármekkora gazdasági növekedési előirányzatot (1998-ban évi 7 százalékos növekedést vetítettek előre, aminek a fele sem valósult meg), ha ezt Brüsszelben irreálisnak fogják minősíteni, visszadobják az egész paksamétát.

A hatalmi gőg és mohóság, a tudatlanság, az ostoba szociális és nacionalista demagógia képtelenné teszi őket arra, hogy előrelátóan, higgadtan mérlegeljék a helyzetüket. Célközönség-

gük, a hazai közép- és nagyburzsoázia, maga is szembe kerül majd a fennálló viszonyokkal: amikor a nemzetközi tőke majd jól érzékelhető választ ad a „versenysemlegességet” sértő, protekcionista minősített lépésekre, ezek a támogatott burzsoá rétegek is hátrányos helyzetbe jutnak.

IV.

Az Orbán kormány hazai ellenzéke – gyengeségénél, hiteltelenségénél fogva – nem képes az érdemi ellenállás szervezésére. A mai demokratikus ellenzék ugyanúgy a liberalizmus talaján áll, mint a megelőző nyolc év koalíciós kormánya, amelyből a tömegek, jogosan és indokoltan, kiábrándultak. Jelenlegi fellépéseik hatástalanok még akkor is, amikor a hatalmi arrogancia és az abból logikusan következő antidemokratikus, jogellenes, erkölcstelen kormányzati viselkedést bírálják. A tömegek ösztönösen érzékelik, hogy a parlamenti „demokrácia” formában éppúgy a burzsoázia diktatúrája érvényesült, mint most az Orbán-féle egyszemélyes diktatúrában. Ez is, az is a kisemberek, a szegények, a megélhetési gondokkal küszködők terhére „gyámolítja a gyáripart”.

A baloldali széttagolt, gyenge, eszköztelen. Az összefogást megakadályozza az eszmei zűrzavar, a történelemhamisítók elleni fellépés tragikus hiánya, hamis, irreális szempontok érvényesülése a valóság felmérésében.

Milyen mélyre kell még süllyednünk?

Fidel Castro:

Forradalmi felkelés Egyiptomban

Részletek a szerző ez év február 13-i írásából

Tizenhat napos kemény harcokkal sikerült az egyiptomi népnek egy fontos célt megvalósítania: megverte az USA legfontosabb arab szövetségését. Mubarak elnyomta és kifosztotta népét, ellensége volt a palesztinoknak és cinkosa Izraelnek, amely a világ hatodik atomhatalma, a NATO kardcsörtető csoportjának tagja.

[...] Az USA a legkorszerűbb fegyverekkel látja el Izraelt, Egyiptom pedig a második helyen áll az amerikai fegyverszállítások kedvezményezettjei között. De ki ellen szánják az Egyiptomnak szállított fegyvereket? Egy másik arab ország ellen? Vagy éppen az egyiptomi nép ellen? Amikor a lakosság követelte letele-

delmi jogainak tiszteletben tartását és Mubaraknak, a saját népét fosztogató elnöknek a távozását, az USA által felkészített elnyomó erők habozás nélkül belelőttek a tüntetőkbe, és százakat mészároltak le. Lehetséges, hogy az USA vezetői és felderítő szervei semmit se tudtak volna a Mubarak-kormány elképesztő kiváltságairól és lopásairól?

Hiba lenne azt képzelni, hogy az egyiptomi forradalmi népmozgalom valamiféle elméleti megfontolásból szállt síkra legelemibb jogainak megsértése ellen. A népek nem dacolnak a megtorlással és a halállal, és nem tiltakoznak erőteljesen éjszakákon át pusztán formális kér-

dések miatt. Akkor cselekszenek így, ha törvényes anyagi jogukat feláldozzák a korrupst politikusok javára, vagy az országot kifosztó nemzeti és nemzetközi körök csillapíthatatlan mohósága kedvéért.

A világban feltartóztathatatlanul emelkednek az élelmiszerárak. Hogyan is lehetne összeegyeztetni ezt a dollárok tízmilliárdjainak elhárításával, amiért a közvélemény Mubarakot és kormányát, valamint a társadalom kiváltságos szektorait teszi felelőssé?

Az amerikai kormányzat most felhívja az amerikai orientációjú és Izrael-barát közel-keleti kormányokat, hogy együtt védelmezzék az emberi jogokat

az iszlámista szélsőségesek ellen. Az igazság az, hogy az USA – az amerikai AP hírügynökséget idézve – „az utóbbi négy évtizedben feláldozta a stabilitás, a folytonosság és a kőolaj kedvéért az emberi jogok nemes eszményeit, amelyeket most annyira védelmez.” A hangnem csak napjainkra változott, amikor Obama elnök azt hangoztatja, hogy váltásra van szükség, és annak nem szabad személyekre korlátozódnia. Hillary Clinton külügyi államtitkár egyenesen arra figyelmeztette Katarban az arab vezetőket, hogy reformok nélkül országuk elsüllyed a homokban.

Függetlenül attól, hogy Egyiptomban mi fog történni, az imperializmus

egyik legsúlyosabb problémája a jelen pillanatban a gabonahiány. Az Egyesült Államok az általa termelt kukoricának és a szójatermésnek jelentős részét bioüzemanyagok előállítására fordítja; Európa is több millió hektár termőföldet használ fel erre a célra. Ráadásul, az éghajlatváltozások – amelyeket főleg a fejlett és gazdag országok idéznek elő – azzal a következménnyel járnak, hogy hiány keletkezik édesvízben és élelmiszerekben. A gondok súlyosságának felméréséhez figyelembe kell venni, hogy a Föld lakossága, ha a jelenlegi ütemben szaporodik, alig 30 év alatt 9 milliárdra fog nőni. És mindez anélkül történik, hogy a koppenhágai és Cancúni értekez-

letek kiábrándító tapasztalatai után akár az ENSZ, akár a világ legbefolyásosabb kormányai tájékoztatták volna bolygónk népeit a veszélyről. [...]

Szociális igazság nélkül ezekre a kérdésekre nincs megoldás. Amikor támogatjuk az egyiptomi népet bátor harcában politikai jogaiért és a szociális igazságért, lényegileg az egész emberiség ügye mellett foglalunk állást.

Mi nem Izrael népe ellen vagyunk, hanem a palesztin lakosságon gyakorolt népiirtás ellen. Mi nem háborút készítünk elő, hanem békét akarunk valamennyi ország népei között.

Farkas Péter:

FORRONGÁS AZ ARAB ORSZÁGOKBAN: MIÉRT ÉS MERRE?

Két alapvető kérdés foglalkoztatja a politika iránt érdeklődőket az arab országokban zajló népfelkelések kapcsán. Az első: miért éppen most tört ki a tunéziai felkelés, miért terjedt el futótűzként? A második: milyen erők állnak a háttérben, milyen irányú társadalmi átalakulás várható?

A mártírhalált halt utcai árus emberfaklyájának lángjától megvilágítva, a tunéziai tiltakozó mozgalom megindulása után, a sajtóban még hangsúlyosan volt szó arról, hogy a munkanélküliség, a fokozódó nyomor, a kilátástalanság vitte az utcára az embereket. Egyiptom és a többi arab ország esetében már inkább a zsarnokság elleni felkelésről volt szó, bár a munkanélküliség is szóba került.

Az arab világban bekövetkezett lázadásokat csak történelmi távlatokból érthetjük meg. Az események gyökerei a hetvenes évek első feléig nyúlnak vissza. Az akkor bekövetkezett olajárrobbanás hirtelen megnövelte az arab

országok bevételeit, a lakosság életszínvonalára is gyorsan emelkedett. A sejkék, királyok és a nemzeti feudáltókat képviselő, önkényuralmat gyakorló elnökök a nép közé szórták a hatalmas bevételek morzsáit. Az olajár azonban 1986-ban összeroppant, az arab országok költségvetési bevételei csökkentek, megszorító intézkedések következtek, az életnívó rohamosan visszaesett. Ekkortól erősödött

meg az iszlám fundamentalizmus, a terrorizmus (melyet a kezdet kezdetén az USA is táplált, például Algériában és főleg Afganisztánban, a szovjet ellenében), ekkortól erősödött fel rohamosan a Nyugat-ellenesség, ekkortól éleződött ki az ellentét az iszlám különböző irányzatai – elsősorban a szunniták és a siiták – között.

kérdéséről szokás szerint most sem beszéltek, vagy alig beszéltek. Az amerikai támogatás dollármilliárdjai éppen Mubarak Egyiptomát és részben Jordániát kedvezményezték, hiszen ez a két ország szavatolta a Camp David-i békeszerződést és Izrael államiságát.

A világválság tovább rontotta az arab

országok lakosságának helyzetét. Nőtt a munkanélküliség; hivatalos (regisztrált) rátája is 1,5-2-szerese a fejlett kapitalista országokban kimutatott, 10% körüli értéknek. Valójában a munkaképes korú lakosság kevesebb, mint felének van állandó munkája. Különösen súlyos következménye volt annak, hogy az élelmiszerek a világpiacon soha nem látott mértékben drágultak, mégpedig nem annyira a hiány, mint inkább az árupiacokra zúduló spekulációs pénzek drágító hatása miatt. 2007 januárja és 2008 közepe között 80%-os volt az áremelkedés; emiatt 30 országban, elsősorban fekete-afrikaiakban tört ki éhséglázadás. Átmeneti esés után, 2010 végére az élelmiszerek átlagára meghaladta még a 2008. évi is, ezzel újabb történelmi csúcsot ért el. Az arab országokban az elmúlt évben nagyon megnehezedtek a lakosság életfeltételei.

Ez volt tehát a lázadások gyújtószínörja; maga a robbanás pedig annak a több évtizedes folyamatnak a következménye volt, melyet fentebb vázoltunk.

Nagy kérdés, hogy milyen tudati fel-

A fényképet cikkünk szerzője 2010 decemberében készítette a tunéziai Sousse történelmi belvárosában, a Medinában

Ebben a helyzetben a nyugati hatalmak, az Egyesült Államok vezetésével, fokozott mértékben támogatták az egyeduralkodókat (az iraki Szaddam kivételével), mert félték a népharag kirobbanásától, a térség destabilizálódásától, az olajellátás és a hajózás zavaraitól, az amerikai támaszpontok elleni támadásoktól. Mivel nyers gazdasági és politikai érdekük így diktálta, a demokrácia, az emberi jogok

készültséggel léptek akcióba a fellázadt tömegek. Egy rövid cikk keretében nincs lehetőségünk részletes elemzésre, de tehetünk azért néhány általános megállapítást (annak ellenére, hogy országonként jelentős sajátosságai vannak a felkelésnek).

Algériában erős kormányzati pozíciókat töltenek be a korábbi nemzeti felszabadítási mozgalom, az FLN kapitalista útra tért képviselői (Bouteflika államelnök a mozgalom egyik vezetője volt), ám ugyanakkor az iszlám fundamentalizmus is erős gyökeret vert a társadalomban. Tunéziában az UGTT szakszervezet részt vett Ben Ali elnök családi klánjának elkergetésében, de központi szerepet nem játszott. Líbiában egyelőre Kadhafi családi klánja ellen folyik a tüntetés. Egyiptomban a nép haragja először Mubarak megbuktatására irányult, de az elnök lemondása után is folytatódtak a sztrájkok és a tüntetések, elsősorban béremelésért: pl. a heluani acélműben, a Miszr állami szövőgyárban, a pedagógusok, a buszsofőrök, a rendőrök körében. Elsősorban ez utóbbi események miatt, a külföldi tőke menekül az országból. Bahreinben a gazdasági elégedetlenség a kisebbségben lévő szunnita uralkodó osztály, illetve főként a sejk ellen fordult, ő azonban sokkal jelentősebb katonai erővel vágott vissza a többségükben siita lázadóknak, mint a többi despot. Jemenben az ossztűz egyelőre az uralkodó ellen irányul, egyben Észak- és Dél-Jemen egysége fog kockán. A nem arab Iránban az elégedetlenség az országvezető teokrácia elleni haraggal párosul, immár két éve.

Közösen jellemzi a mostani felkeléseket, hogy jobbra spontán mozgalmaknak tűnnek, szervező központ nem látható mögöttük. Még Egyiptomban sem váltak vezetővé a Muzulmán Testvérek néven tömörült iszlám fundamentalisták. A tüntetéseket az Interneten egymással kapcsolatba került csoportok szervezték. Voltak közöttük úgynevezett emberjogi harcosok, de ezeknek a háttere nem volt számottevő. Nyilván ott vannak a részt vevők között pl. a Szociális Világforum mozgalom baloldali aktivistái és a politikai baloldal általában (a kommunista pártok a legtöbb arab országban be vannak tiltva), de ezek sem képviselnek nagyobb társadalomszervező erőt. Egyiptomban és Tunéziában a felkelések hevéletében megszerveződtek a társadalmi önvédelem első helyi (forradalmi?) szervezetei, vezető pozícióhoz azonban nem jutottak.

Ilyen körülmények között feltételezhető, hogy a sejkiségek és királyságok uralkodó családjai átmentik hatalmukat. A

köz társasági berendezkedésű országokban egy-egy különösen gyűlölt családi klánt elkergethetnek, de aligha kerül napirendre az egész politikai elit letaszítása. Minden arab országban jelentős szerepük marad a katonai vezetőknek. Az pedig a jelenlegi folyamatok alapján végképp nem várható, hogy a gazdaság működési módját megkérdőjeleznék. Valószínűleg sikerül kicsikarniuk néhány szociális engedményt (több arab országban már növelték az élelmiszerek állami támogatását); eredményeket érhetnek el a polgári értelemben vett politikai szabadságjogok tekintetében is, a társadalmi viszonyok megkérdőjelezése azonban egyelőre nem került napirendre.

Ennek ellenére az arab országokban

Artnér Annamária:

A magántőke szerepe Kínában

Nem könnyű megállapítani, milyen mértékben tartja a gazdaság és társadalom ütőerén a kezét az állam (a KKP). Ez részben a statisztikai számbavétel következetlenségeiből adódik. Például abból, hogy a kínai iparkamara (ACFIC) a bányászati „privát” cégeket (melyek a bányaipari vállalatok zömét adják) úgy határozza meg, mint olyanokat, amelyekben nincs állami tulajdon, tehát közjük számítják a szövetkezeteket is. A nemzeti statisztikai hivatal számbavétele szerint azonban a „közszektor” definíciójába az állami vállalatokon túl a szövetkezetek is beletartoznak.

A 90-es évek közepén vezették be, és a KKP 1997-es kongresszusa szentesítette Kínában a vállalati reformot. Ennek két pillére volt. Az első megengedte az állami vállalatok átalakulását részvénytársaságokká, részvényeik forgalmazását és részvénytársaságok alapítását. Ekkor jöttek létre azok a vállalati formák (államilag jóváhagyott alapítású vállalat, „közös vállalkozás”, kft., külföldi kft. stb.), amelyek ma is a számbavétel alapjai. A másik pillér az ún. „zsuada fanghsziao” („tartsd meg a nagyot, dobd el a kicsit”) stratégia, amelynek lényege néhány nagy állami konglomerátum felnevelése, erőteljes támogatása, a kisebbek pedig „boldoguljanak, ahogy tudnak”.

Bár az átalakítás az állami szférára vonatkozott, elvileg lehetővé teszi a magántőke bevonását is. A részvénytársasági jelleg miatt ma már a vállalati forma alapján nehéz eldönteni, hogy állami, magán-, vagy tulajdoni szempontból vegyes vállalatról van-e szó. Ráadásul a kínai statisztikai hivatal még többféle gaz-

lejátszó társadalmi lázadás történelmi jelentőségű, és lényegét tekintve haladó természetű: többé-kevésbé tudatosan az elnyomó társadalmi világrend és a hazai uralkodó osztályok arcátlan fosztogatásai ellen (is) irányul. Olyan mozgalom, amellyel minden haladó politikai erőnek szolidaritást kell vállalnia.

Recsegnek-ropognak az arab országok feudális koloncokkal terhelt kapitalista viszonyai. Az arab népek felismerik a tömeges cselekvésben rejlő lehetőségeiket, történelmi öntudatuk erősödik. A felkelések hatása most valószínűleg korlátozott lesz, de – úgy gondolom – kamatozni fog az eljövendő történelmi folyamatokban, a népek szükségszerűen folytatódó felszabadító harcaiban.

dálkodási egységet és vállalkozási formát sorol fel, a magánvállalkozásokat pedig teljesen elkülöníti.

A hivatal 2008-as gazdasági összeírása összesen 44,7 millió egységről szól. A jelentés szerint a vállalatok (corporations) száma 2004 óta 52,6 %-ra (majdnem 5 millióra) emelkedett. Az állami vállalatok és szövetkezetek száma összességében jelentősen csökkent (többnyire az összeolvadások, illetve a „zsuada fanghsziao”-politika miatt), míg a privát vállalatoké nőtt. Így az összes vállalat 72,5 %-a volt magánkézben. Ezen kívül 15,96 millió volt az egyéb termelőegységek („legal units”, „establishments”) és 28,7 millió a felhatalmazással (licence-szel) bíró önfoglalkoztató egységek (mondhatjuk: egyéni vállalkozók, mikro-vállalkozások), 102 ezer a külföldi és 84 ezer a hongkongi, makaói és tajvani alapok által létrehozott gazdálkodási egységek száma. A vállalatok, különféle gazdálkodási egységek száma természetesen nem tükrözi gazdasági súlyukat, hiszen a legkülönbözőbb formájú állami, szövetkezeti, közösségi vállalatok általában jóval nagyobbak, mint a magánvállalatok.

A privát szféra számára a kínai állam csak 2005-ben adta meg az állami vállalatokkal egyenlő feltételeket a piacra lépés, a projekthozzáférés, az adózás, a földhasználat, a külkereskedelem stb. terén. A magánszféra jelentősége azonban gyorsan nő - nem a külföldi tőkére, hanem az állami politikára (harc a szegénység ellen, könnyített hitelezés, az állami beruházások multiplikátor hatása stb.) és a belső megtakarításokra épülve. Napról napra több vállalat éri el az 5 millió jüan

éves forgalmat, és ezzel válik a statisztikai számbavétel részévé. 100 millió jüan felett már érdeklődik irántuk a vállalkozói tőke is.

A sorozatos piaci reformok miatt erősödik a benyomás, hogy a kínai gazdaságban a magánszféra lassan átveszi a vezető szerepet. De vajon így van-e ez?

Li Csengsuinak, a kínai statisztikai hivatal egykori vezetőjének 2006 októberében közzétett számításai szerint az állami szféra az ipari és szolgáltatási foglalkoztatottak mindössze 32 %-át, a GDP 37 %-át adja. Ez jelentős csökkenést jelent 1995-höz képest, amikor az állam GDP-ből való részesedésének aránya még 78 % volt. A statisztikai átfedések kiküszöbölésére törekedve, Li arra az eredményre jutott, hogy 1995 és 2005 között a magánvállalatok száma 6 és félszeresére (660 ezerről 4,3 millióra) nőtt, az általuk alkalmazottak száma pedig több mint 5 és félszeresre (8,2 millióról 47,1 millióra). Ugyanakkor össztőkékjük 26-szorosra emelkedett, elérve a 6.133,1 milliárd jüant (mintegy 830 milliárd dollár). 2000-ben a magántőke a GDP 55 %-át adta (ebből 42,4 százalékpontot a hazai bányai cégek, 12,6 százalékpontot a külföldi tőke). 2005-ben viszont már 65 %-át (50 és 16 százalékpont a hazai privát bányai és külföldi tőke részéről) Más számítások szerint a magántőke súlya a GDP-ben 2006-ban 63 % volt. Itt emlékeztetünk rá, hogy a bányászati szövetkezetek besorolása torzít, mert a statisztikában a magánszférához sorolják őket, miközben a szövetkezet a köztulajdon egy formája. Márpedig, mint látjuk, a bányászat igen nagy súllyal esik latba a „privát”-szféra részeként. Ezt a szempontot az alábbi adatok értékelésénél is figyelembe kell venni.

A statisztikus Li számításai szerint 2001-ben a jegyzett tőke még kétharmad-egy harmad arányban oszlott meg az állami és magánszféra között, ám 2004-ben már 56:44 volt a megfelelő megoszlás. A magánszféra súlynövekedése azóta is tovább folyik, mint azt más tanulmányok is megállapítják. – 1998-ban a részben vagy egészben állami vállalatoktól az ipari termelés 49,6 %-a, 2004-ben már csak 38 %-a származott. 2004-ben a központi kormány alkalmazta az állami ellenőrzés alatt álló vállalatok összdolgozói létszámának 23,7 %-át, viszont össztőkéjükből 48 %-kal részesedett.

A kínai statisztikai hivatal adatai szerint a magánvállalatok 70 millió főt foglalkoztatnak, ami a teljes ipari foglalkoztatás 80 %-át jelenti. A magáncégek az ipari profit 70 %-át realizálják és pro-

fitjuk 2008-ban kétszer olyan gyorsan (31,4 %-kal) nőtt, mint az állami vállalatoké. A magánszféra (beleértve a legkisebb vállalkozásokat) nemcsak az iparban, de a szolgáltatásokban is erősödik. A pénzügyeket azonban még mindig az állami bankok, biztosítók tartják kezükben, és egyelőre meghatározó szerepe van az államnak a közüzemek és a közlekedés terén is.

Bár hivatalosan a tőkések csak 2002-től lehetnek a kommunista párt tagjai, arányuk a párttagok között már 1993-ban 13 % volt, és egy országos felmérés szerint 2001-ben megközelítette a 30 %-ot; 2005-ben pedig (az összkínai ipari és kereskedelmi kamara, az ACFIC adatai szerint) a párttagság 33,9 %-a volt „kapitalista foglalkoztató”. A 100 leggazdagabb kínai között is szép számmal találhatók párttagok, és Li számításai szerint a kommunista párttagok több mint háromnegyede a pártba lépés után vált tőkésé.

A kínai állami vállalatok súlyvesztése leginkább az iparban érhető tetten: itt 1997 és 2004 között 25,5 %-ról 15,3 %-ra csökkent a részesedésük. A magántőke egyre több területet hódít meg a stratégiai ágazatokból is (energiaellátás, vasút, postai és telekommunikációs szolgáltatások, hadiipar stb.). A mezőgazdaság részaránya a GDP-ben 15 %, de még mindig itt dolgozik a foglalkoztatottak 46-47 %-a. Az állami gazdaságok aránya elenyésző, mindössze 5 %, és mindezt a mezőgazdasági foglalkoztatottak nem egészen 1 %-ával érik el. Az állami gazdaságok száma is csökken, 2004-ben 1968 volt. Az agrárium dekollektivizálása az 1970-es évek vége óta folyik, ám ezt nem mindenütt fogadják el az országban. A már idézett Li szerint még mindig „sok ezer” falu létezik, ahol kollektívan termelnek. Az utóbbi években ismét különböző állami intézkedésekkel támogatják a szövetkezetek alakulását, ennek ellenére nem készítene hivatalos statisztikát a szövetkezetekről, így nem lehet tudni, mennyi is van belőlük.

A magántőke előrenyomulása ellenére a meghatározó gazdasági pozíciókat továbbra is az állam tartja kezében. Ugyanis a gazdaságot az 5 millió jüannál (600 ezer dollár) nagyobb forgalmú vállalatok dominálják, az ettől kisebbek az ipari termelésnek csak 23 %-át állítják elő (2004-es adat). 2003-ban alapították az Állami Aktívák Ellenőrző és Adminisztráló Bizottságát (angol nevéből SASAC), aztán annak tartományi albizottságait is. Ez a szervezet hivatott arra, hogy erőteljes kontrollt gyakoroljon a „zsuada fanghsziao”-politikával felnevelt hatal-

mas állami vállalatok felett. A SASAC alá 196 nagyvállalat tartozik, amelyek óriás konglomerátumokként kisebb cégek százai és hatalmas összegű pénzek felett rendelkeznek. Még a SASAC-nak is nehéz rájuk befolyást gyakorolnia.

Egy nagyon erősen centralizált vállalati struktúrával állunk tehát szemben, amelyben a kisebb cégek foglalkoztatási jelentősége nagy, de a stratégiai vezető szerep, így pl. a tőke kivétel is, az állami vállalatok kezében van. Becslések szerint ugyanis a központi kormányzat alá tartozó állami vállalatok adták a működőtőke-kivétel 73,5 %-át 2003-ban és 82-83 %-át 2004-2005-ben. A fennmaradó, durván egyötödnyi rész regionális vállalatoktól, közösségi termelőegységektől és magánvállalatoktól származott.

Hogy mennyire nehéz megállapítani a tőke kivétel tulajdoni szerkezetét, arra példa a következő két, egyaránt minisztériumi adatokra épülő sajtóközlemény. A kínai hírügynökség (Hszinhua) 2009 szeptember 8-i közleménye szerint 2008-ban a külföldön befektető kínai vállalatok közül 50,2 % volt korlátozott felelősségű társaság, 16,1 % volt állami vállalat (ez utóbbi 3,6 százalékpontos visszaesés az előző évhez képest) és csak 9,4 % volt magáncég. A fennmaradó mintegy 20 %-ról nincs információ. Bő egy héttel később a Hszinhua egy másik közleményben, a Kereskedelmi Minisztériumra hivatkozva, arról tájékoztat, hogy 2008-ban a 136 központilag irányított állami vállalat közül 117 összesen 35,74 milliárd dollárt ruházott be külföldön, ami annak az évnek a teljes tőke kivételében 64 %-ot tett ki. 2008 végén az állami vállalatok külföldi telephelyein összesen 597.300 főt foglalkoztattak (ez az összes kínai külföldi foglalkoztatás 58 %-a), akiknek 40 %-a volt helyi lakos.

A számok az állami tőke túlsúlyára utalnak, a kft-k tipikusan állami, önkormányzati, vagy egyéb közösségi tulajdonban lévő (vegyes) vállalatok. A közlemények nem szólnak az állami és magáncégek által eszközölt befektetéseken (64+9,4=73,4 %-on) felüli tőke kivételről. Ezt valószínűleg a pénzügyi befektetések adják, amelyeknek tulajdoni szerkezetét azonban nem ismerjük. Az eddigi ismeretek birtokában valószínű, hogy itt is hasonló, vagy még nagyobb az állami dominancia. A kínai állam döntő szerepét illusztrálja az is, hogy az állami tőke alap, a 2007-ben alakult CIC már 2009 végén 9.63 milliárd dollár USA-értékpapírt birtokolt. Ezek alapján megkockáztatható az a kijelentés, hogy a teljes kínai tőke kivé-

tel kb. kétharmadát az állam adja, vagyis a magántőke szerepe kb. egyharmados.

A kínai termelőtőke terjeszkedésében tehát nő a „tisztán” kapitalista (magántőkés) vállalatok aránya, de az állami dominancia még erőteljes. A nyugati tőkének a kínai beruházásoktól való félelme és az eléjük támasztott akadályok éppen

ebből a tényből erednek. Bizonyos mértékig ez is magyarázza, hogy a kínai menedzserek a védettebb, szabályozottabb európai és észak-amerikai piacok helyett, ahol kevésbé ismerik ki magukat, és több akadályba is ütköznek, szívesebben fordulnak a nem-nyugati típusú, viszonylag gyengébb intézményekkel védett és ma-

gasabb állami beavatkozással jellemzett afrikai és ázsiai piacok felé. (Aminek persze bizonyára megvan a politikai és stratégiai indítéka is, az a törekvés, hogy elensúlyt képezzenek a korábban „harmadik világnak” nevezett országcsoportban a tőkés centrumok konkurenciájával és politikai súlyával szemben.)

Joseph E. Stiglitz:

Zűrzavaros jövő

A számok szerint a nagy recessziónak vége. A Világbank azt jóslja, hogy a fejlődő országok – 6%-os átlagos növekedési ütemmel pőfögve előre – ebben az évben több mint 3%-kal fogják bővíteni a világgazdaságot. Az utóbbi hat hónapban a londoni *FTSE 100* több mint 15%-kal nőtt, és a Wall Street *Dow Jones* indexe közel ugyanannyival.

Mindezek a jó hírek azonban kevésbé vigasztalják a dolgozókat az USA-ban és Európában, mivel még a legrózsaszínűbb forgatókönyvekben is kevés az álláskilátás, azok is a távoli jövőben mutatkoznak. A megszorítások és a valuták tekintetében szintén borúsak az előjelek, az Atlanti Óceán mindkét oldalán.

Ami a munkanélküliséget illeti, aránya mind az Egyesült Államokban, mind az eurozónában 10 százalék körül mozog (Spanyolországban ennek a kétszerese). A közgazdászok között széleskörű egyetértés van abban, hogy a válság előtti 5 százalékos alacsony munkanélküliségi szinthez hasonló még legalább évekre van a jelentől; a munkanélküliség csökkentése nélkül azonban a helyreállítás nem nevezhető reálisnak.

Ennek ellenére a gazdasági vezetők inkább szerencsétlen megszorító intézkedésekbe kezdtek, semhogy visszavezet-

ték volna az embereket a munkába. Pedig nem a legjobb történelmi tapasztalataink vannak erről a módszerről. Hoover elnök és a Nagy Depresszió idejétől az 1990-es évek végéig a kelet-ázsiai válságra adott globális válaszáig egyértelműen világossá válhatott számunkra, hogy a kormányzati megszorítások a betegség gyógyítása helyett inkább a gazdaságot gyengítik. A kiadások megvágása béklyózza a gazdasági növekedést – láttuk ezt a hatását Írországon, Görögországon és más országokban. A csökkentések fékezik a növekedést, a munkanélküliek megtakarításai felmorzsolódnak, szaktudásuk erodálódik. A kevesebb kiadás lassúbb gazdaságot jelent. A vérszegény növekedés tovább rontja az állam fiskális pozícióit, további visszanyeséseket ösztönöz.

De a jelenlegi „helyreállásnak” a látható ellentmondásai ennél messzebbre hatnak. Jóllehet a nagy bankok újra felendülhetnek (a JPMorgan-nek 4,8 milliárd dolláros negyedévi nyeresége volt, a Goldman Sachs és a Morgan Stanley is jól megvannak), a pénzügyi szektor működése továbbra is hibás, a tőke hatékony allokációját és a kockázatok kezelését nem oldja meg. Bankrendszerünk ma kevésbé versenyképes, mint korábban volt, a cégek százainak bizonytalan a helyzete.

Ezt a bizonytalanságot 2011-ben a valutapiacok zűrzavara is fokozni fogja. Egyáltalán nem vagyunk túl az európai adósságproblémákon.

Az igazság kedvéért hozzá kell tenni, hogy adódhat néhány kedvező körülmény. A rendkívüli ázsiai növekedés Latin-Amerikát és Afrikát is fűti. A fejlődő világ nagy része most elég erős ahhoz, hogy még egy gyenge Európával és Amerikával szemben is növekedjen. Sajnos azonban ez nem egyenlíti ki a globális gazdasági kereslet fogyatékosságait, nem ellensúlyozza a hiányosságokat Európa és az USA politikájában.

Nem vészelt el azonban minden remény. Politikai vezetők beszédeket fognak tartani, hogy bizalmat keltsenek, kifejezzék határozott törekvésüket a deficit csökkentésére, a múlt politikai és gazdasági bajainak korrigálására. Az optimizmus hulláma arra csábíthatja az üzleti közösséget, hogy fektesse be a ládáiban heverő pénzt. Nekilendülhetnek a befektetések, talpra állhat a gazdaság. Ez is lehetséges. De én inkább arra fogadnék, hogy nagyon göröngyös lesz az út.

(*Forrás: Newsweek Inc. <http://www.truth-out.org/print/67100>. A szerző 2001-ben közgazdasági Nobel-díjat kapott. – Ford. Szende Gy.)*

Egy emlékezetes látogatásról

(Bős-Nagymaros témájához)

Lapunk régebbi számaiban cikksorozatot közzeltünk jeles szakemberek, elsősorban vízépítő mérnökök tollából arról, hogy milyen – szinte félmérhetetlen – kár érte hazánkat a bős-nagymarosi rendszer építkezéseinek politikai indítékából elrendelt értelmetlen leállításával és az elkészült elemek barbár lerombolásával. A kérdés utótörténetéhez tartozik egy figyelemre alig méltatott mozzanat, amely politikailag (a Szlovákiához fűződő viszony) szempontjából legalább olyan fontos (lehetett volna), mint szakmailag:

magyar szakemberek látogatása szlovák meghívásra a rendszer Szlovákiában felépített és ott sikeresen üzemelő létesítményeinél. A meghívásra egy szomorú esemény adott alkalmat: Mosonyi Emil professzor temetése, ahol magyar és szlovák szakemberek együtt búcsúztatták a vízhasznosítás világszerte ismert és elismert tudósát és gyakorlati művelőjét. Együtt búcsúztatták, mint közös halottjukat: hiszen Mosonyi professzor volt az, akinek alkotó elméjében legelőször, már 1942-ben megfogantak és kirajzo-

lódta a nagymarosi vízerőmű terveit. S hogy a hazai szakemberek 2009-es szlovákiai látogatásáról éppen most számolunk be, annak szintén egy haláleset a magyarázata: a látogatás szervezője ugyanis Antal Zoltán elvtársunk volt, a földrajztudomány doktora, az ELTE Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszékének nyugalmazott vezetője, Társaságunk alapító tagja, akitől nemrégiben kellett végső búcsút vennünk.

A látogatásról szóló alábbi beszámólót *Szilvássy Zoltán aranydiplomás mér-*

nők írta és bocsátotta lapunk rendelkezésére. Köszönjük!

Magyar szakemberek ismerkedtek a Bős-Nagymaros rendszer létesítményeivel

Mosonyi Emil professzor temetésén (2009. május 29-én) kormányküldöttség képviselte Szlovákiát, Gabriel Jenčík úrnak, a bős létesítmény kormánybiztosának vezetésével; szlovák részről ő búcsúztatta a halottat. A temetés utáni beszélgetés során kiderült, hogy a magyar szakemberek túlnyomó többsége nem ismeri a szlovák oldalon működő létesítményeket, holott ez a Hágai Döntésben előírt jóhiszemű megegyezés egyik előfeltétele lenne. A kormánybiztos ezért kijelentette, hogy örömmel engedélyezné érdeklődő szakemberek látogatását.

A felkínált lehetőséggel élve, a közelmúltban elhunyt Dr. Antal Zoltán által akadémikusokból, egyetemi oktatókból és doktori hallgatókból szervezett 10 fős magyar csoport 2009 októberében

egész napos látogatást tett Szlovákiában a dunacsúnyi és bős vízügyi létesítmények megismerésére. Jenčík úr a csoportot személyesen üdvözölte, majd a szakmai vezetésre Miroslav Ližka mérnök-szakértőt kérte fel, aki a Hágai Bíróságon a szlovák fél műszaki tanácsadója volt. Ő a vízügyi létesítmények építésével és paramétereivel összefüggő minden kérdésre részletes választ adott, és minden műszaki létesítmény megtekintését biztosította, elősegítve ezzel a Duna hasznosításával kapcsolatos szlovák álláspont jobb megértését. A szívélyes fogadtatást Dr. Antal a nevezett uraknak hivatalos levélben köszönte meg.

A csoport Csúnyban megtekintette a folyam elzárásának létesítményeit, nevezetesen a Mosoni-Duna vízellátását biztosító vízkivételt, továbbá az Öreg-Dunába árvizek idején max. 4500, éves átlagban 400, kisvizek idején 200m³/mp. vízhozamot leeresztő rendszereket, az áramtermelő turbinákat, a zsilipeket, a sportcélú vadvíz-surrantót, a felvízcsatorna beeresztő műtárgyát, a hajózást a Bósi Erőműig és hajózsilipig biz-

tosító felvízcsatornát, valamint az esetleges szivárgást jelző figyelőkutakat. A magyar szakemberek elismeréssel szóltak a műszaki megoldásokról.

A csoport Doborgaznál megismerte azt az áramtermelő turbinával is rendelkező kis vízleeresztő művet, amely a felvízcsatorna megcsapolásával biztosítja a Duna szlovák oldalán kialakult holtágrendszer megfelelő vízutánpótlását.

A látogatás befejező szakaszában a magyar szakemberek a felvízcsatornát lezáró Bósi Gát vízerőművéről és a hajózó csatorna zsiliprendszeréről kaptak tájékoztatást a szemléltető fényképekkel, térképekkel, rajzokkal és makettekkel ellátott bemutatóteremben.

A tanulmányút híre hazai szakkörökben elterjedt, és a résztvevőkhöz valamint a szervezőkhöz azóta több mérnök és közigazda fordult azzal a kéréssel, hogy segítsék elő egy újabb csoport látogatását, mert sokaknak az a véleménye, hogy a Bős-Nagymaros rendszert az 1977. évi eredeti tervek szellemében és a Hágai Döntés rendelkezéseinek megfelelően kellene megvalósítani.

NAGYÍTÓ

116 millió szegény az EU-ban

Az Európai Unióban 116 millió embert – az uniós lakosság közel negyedét – fenyegette a *szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség* valamely formája 2008-ban – állapítja meg az uniós statisztikai hivatal, az Eurostat tanulmánya. A legrosszabb helyzet Bulgáriában van, ahol a lakosság 44,8 százaléka tartozik ide. Magyarországon 28,2 százalék volt ez az arány. A szegények és kirekesztettek három csoportját vizsgálták: 1. a szegénységi küszöb alatt élőket, 2. a súlyos fizetési nehézségekkel küzdőket és 3. a munkanélküliséggel jellemezhető családok tagjait. Nézzük e három alkategóriát! *A szegénységi küszöb alatt élők* csoportjába hozzávetőleg 81 millióan tartoznak, ez az uniós lakosság 17 százaléka. E tekintetben Lettországon, Romániában és Bulgáriában a legrosszabb a helyzet, ahol 20-25 százalék nyomorog. Magyarországon ez az arány 12,4 százalék volt, miközben az egész uniót tekintve Csehországban volt a legalacsonyabb – 9 százalék. *A súlyos anyagi helyzetben levők* (fizetési nehézségekkel küzdők) csoportját az Eurostat 42 millióra becsüli a 27 tagállamban. Bulgáriában a lakosság 41,2 százaléka, Magyarországon a 17,9 százaléka, a legjobb helyzetű északi országokban a 3 százaléka sorolható ide. *A mun-*

kanélküliséggel jellemezhető háztartásokban a 0-59 éves uniós lakosság 9 százaléka, azaz 34 millió ember élt. Az ilyen háztartások aránya Írországon volt a legmagasabb 2008-ban, 13,6 százalék, de Magyarország – csak tizedes százalékpontosan megelőzve Belgiumot és Németországot –, 12 százalékkal szorosan követte Írországot. A legalacsonyabb, 4,1 százalék, Cipruson volt e mutatószám, s a balti országokban és Szlovákiában is csak 5 százalék körül alakult. 7 millióan (1,4 százalék) éltek 2008-ban az EU-ban olyanok, akik mindhárom alkategóriába beleillettek. E tekintetben Magyarország rögtön a legrosszabb helyzetben levő Bulgária (4,7 százalék) után következett 2,7 százalékkal. (MTI, 2010. dec. 13. *A KSH a magyarországi szegénységről kedvezőtlenebb adatokat közöl. A szegénységi küszöbön – a létminimumon –, vagy az alatt élők számát 3 millióra /a lakosság 30 százalékára/ becsüli. A fenti hivatalos munkanélküliségi adatok pedig csak az aktív munkakeresőket tartalmazzák. A szerk. megjegyzése.*)

Kapcsolat

Érdekes dokumentum került a Der Spiegel birtokába, feltehetően a Wikileaks jóvoltából. A német lap az elmúlt év végén, az EU-elnökség küszöbén

álló Magyarország belpolitikai helyzetét elemezve, egy titkos amerikai követségi táviratra hivatkozott a 2006. évi utcai zavargásokról. „A táviratot Budapestről küldték Washingtonba, és bizony elég világosan kitűnik belőle, hogy a budapesti amerikai követség információja szerint a Fidesz kapcsolatot tart fent az erőszakos tiltakozókkal. Sőt, a táviratból arra is lehet következtetni, hogy a Fidesz által szervezett demonstráció helyszínének kiválasztásában is látott a követség valamiféle kapcsolatot a Molotov-koktélok dobáló csöcselék és Orbán Viktor pártja között.” (Forrás: <http://egylenlito.blog.hu/>)

Az antikommunizmus ellen

„Európa kommunista és munkáspártjai elítélik Bulgária, Litvánia, Lettország, Magyarország, Románia és Csehország külügyminisztereinek provokatív és felháborító kezdeményezését, melyben azt követelik az Európai Uniótól, hogy az EU területén vezesse be azoknak a jogi üldözését, akik nem fogadják el a történelem újírására és a kommuniztáknak, illetve a kommunizmus kriminalizálására irányuló kampányokat. Veszélyes törekvés általánossá tenni a jogi üldözést és egyéb olyan intézkedéseket, melyek már több EU-tagállamban a gyakorlatban

életbe léptek. Ezek az intézkedések azok ellen irányulnak, akik nem fogadják el a szocialista építés történelmi tapasztalatainak rágalmozását, akik harcolnak az ellen, hogy semmissé tegyék a kommunis-ták részvételét a társadalmi jogokért folytatott európai harcban, és akik elutasítják a II. világháború történelmének torzítását és a kommunizmus és fasizmus elfogadhatatlan egyenlővé tételét.” A dokumentumot 2011. január 3-ig 42 kommunista és munkáspárt írta alá. (<http://www.kommunista.net/>)

Kommunista győzelem és vereség Moldáviában

A Moldávai Köztársaság Kommunista Pártja a voksok 39,3 százalékával az első helyen végzett a parlamenti választásokon, november 28-án. A liberális-demokraták 29,4, a demokrata (szociáldemokrata) párt 12,7, a liberális párt 10 százalékot kapott. Tizenhárom hivatalos egyeztetési kör után végül december 30-án újraalakult az utóbbi három polgári párt Szövetség az Európai Integrációért nevű koalíciója, és kormányt alakított. A SZEI 2009 közepén vette át a kormányzást a kommunistáktól. (<http://kitekinto.hu/>)

Koszovói bomba

Bombaként hatott a svájci delegátus bejelentése az Európa Tanácsban: a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) tagjai súlyos bűnöket követtek el foglyaik ellen a délszláv háború idején. A foglyok a szervkereskedelem áldozatai lettek. A vádak nem újak, többek között Carla del Ponte, a Hágai Bíróság volt vezetője is említette 2008-ban megjelent emlékirataiban. A bizonyítékok szerint az UCK Albánia területén (!) kisebb táborokba deportálta a szerb, valamint cigány és "kollaboráns" albán foglyait az 1998-1999-ben folyt háborúban, és a NATO bevonulása után is még évekig. Innen sokakat Fushë Kruja helység klinikájára, Tirana közelébe szállítottak, ahol különböző átültethető szerveiket kioperálták. A feltűnést most az keltette, hogy az akciót annak idején két személy irányította, Hashim Thaçi, Koszovó jelenlegi miniszterelnöke, és az UCK egészségügyi szolgálatának akkori parancsnoka, ma Thaçi tanácsadója. Egyelőre homály fedi, hogy hány ilyen eset történt (az biztos, hogy sok száz), és az sem világos, hogy kik voltak a külföldi haszonélvezői ennek a szörnyű tettnek, mely súlyosságában a sebrenicai vérengzéshez hasonlítható. (<http://www.monde-diplomatique.fr/carnet/2011-01-04-Kosovo>)

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG KÖZLEMÉNYEI

* Szász Gábor nanotechnológiával foglalkozó, előző lapszámunkban beharangozott cikke anyagtorlódás miatt a Dialektika következő számában jelenik meg.

* A Marx Károly Társaság központi fórumán, 2010. december 17-én, Simor András, az Ezredvég főszerkesztője tartott előadást „Venezuela – Bolíviai forradalom” címmel. Simor András nemzetközi megfigyelőként volt jelen a venezuelai parlamenti választásokon, beszámolója a *Dialektika* 2010. szeptember-decemberi (5.) számában olvasható. – Tenner György közgazdász, Társaságunk vezetőségi tagja, „Miért zsákutca a FIDESZ gazdaságpolitikája?” címmel tartott bevezetőt 2011. január 21-én. E témáról készült írása a *Dialektika* jelen számában olvasható. Február 18-án Lugosi Győző történész, a Kossuth Klub elnöke, az *Eszmélet* folyóirat felelős szerkesztője, „Arab országok: ez forradalom?” című bevezetője után, amely részletesen felvázolta a történelmi hátteret, élénk nézetcsere alakult ki. Lugosi Győző írását következő számunkban közöljük.

* A Marx Károly Társaság vezetősége 2011. február 19-én ülés tartott. A napirenden az éves rendes, ezúttal egyben vezetőségválasztó közgyűlés előkészítése volt. A vezetőség értékelte az MKT elmúlt két éves tevékenységét, Rozsnyai Ervin elnök gondolatai alapján megtárgyalta a közgyűlés elé terjesztendő politikai helyzetértékelő beszámoló fő vonalait, javaslatokat dolgozott ki Társaságunknak a következő időszakban végzendő munkájáról. A korábban megalakult jelölőbizottság beszámolt eddigi tevékenységéről. A vezetőség úgy határozott, hogy minden korábbi tagunknak levelet küld, kérve tagságának megerősítését. A „Dialektika”-t – a költségek növekedése és bevételünk csökkenése mi-

att – a továbbiakban csak azok kapiák meg, akik megerősítik tagságukat, illetve igényüket az újságra. A VEZETŐSÉG 2011. MÁJUS 7-RE ÖSSZEHÍVJA A MARX KÁROLY TÁRSASÁG KÖZGYŰLÉSÉT. A közgyűlés nyitott, minden tagunkat szeretettel várjuk.

* A Május Elseje Társaság Fáklya Klubjában (amely minden hónap első keddjén rendezi előadásait) Korózs Lajos szociológus, volt államtitkár, „Nyugdíj feketén-fehéren” címmel számolt be január 4-én a mai magyar társadalomnak erről az égető problémájáról. Február 1-én Hajdú János újságíró „Hatalom és média” címmel tartott előadást. Március 1-én Vajnai Attila ismerteti az európai baloldal harcát a megszorítások ellen.

* A Villányi úton folytatódott a Haldó Erők Fórumának vízgazdálkodási és agrártudományi kiskonferencia-sorozata, amelynek előadásai minden hónap második keddjén hangzanak el. Január 11-én Dr. Szentgyörgyi Zsuzsa villamosmérnök „A magyar Alföld és a Tisza” címmel a vízgazdálkodási fejlesztések műszaki és gazdasági szükségességéről tartott előadást. Február 8-án Dr. Solymos Rezső akadémikus mondott bevezető előadást, „A föld erdői és a multifunkcionális erdőgazdálkodás szerepe az élővilág jólétének fenntartásában” címmel. Március 8-án Szalma Botond hajózási szakértő, a MAHOSZ elnöke számol be arról, hogy milyen szerepet tölthet be a hajózás a magyar áruforgalomban; korreferátumot tart Szilvássy Zoltán aranydiplomás vízepítő mérnök. Április 12-én Dr. Bozó László akadémikus, az Országos Meteorológiai Szolgálat most felmentett elnöke és Dr. Pálfai Imre vízepítő mérnök ismerteti a klímaváltozás magyarországi következményeit, különös tekintettel a belvizekre és aszályokra, mint a magyar Alföld sajátosságaira.

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszaki lapja

Felelős kiadó: a Társaság elnöke
Szerkesztőség: 1067 Bp. Eötvös u. 2.
Tel.: 342-1068
Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság
OTP számla: 11711041-20859590

Nytsz.: 75/763/1997
Internet: <http://dialektika.extra.hu>
Felelős szerkesztő: dr. Rozsnyai Ervin
Nyomás: Vasas-Köz Kft. Budapest